

УДК 339.56.055:355.01

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-12>**Дроздовський Я. П.**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7177-5848>

Yaroslav Drozdovsky
State University "Uzhhorod National University"

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ВІДТВОРЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ: ВОЄННИЙ ТА ПОСТВОЄННИЙ ВИМІРИ

STRATEGIC PRIORITIES OF RESTORING UKRAINE'S EXPORT POTENTIAL: MILITARY AND POST-WAR DIMENSIONS

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню процесів трансформації експортного потенціалу України під впливом повномасштабної збройної агресії та глобальних геополітичних зсувів. Метою роботи є теоретичне обґрунтування та розробка стратегічних напрямів відновлення експортної спроможності держави як фундаменту макроекономічної стабільності та соціального добробуту. Авторський внесок полягає у систематизації методичних підходів до оцінювання втрат експортного сектору та ідентифікації нових адаптивних моделей поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. У дослідженні використано компаративний аналіз динаміки торгівлі за період 2021–2024 років, що дозволило виявити критичну аграризацію структури експорту на фоні деіндустріалізації східних регіонів. Наукова новизна результатів полягає в обґрунтуванні концепції «подвійної трансформації» експорту, яка передбачає синхронну цифровізацію митних процедур та екологізацію виробництва відповідно до стандартів ЄС. Практичне значення одержаних результатів визначається формулюванням конкретних рекомендацій для державних органів щодо посилення ролі Експортно-кредитного агентства у страхуванні воєнних ризиків та інтеграції логістичних маршрутів до мережі TEN-T. Основні висновки дослідження вказують на те, що відновлення потенціалу можливе лише за умови переходу від сировинної моделі до стимулювання експорту товарів з високою доданою вартістю та збереження людського капіталу через активну політику стабілізації ринку праці. Доведено, що успішна реалізація Українського морського коридору та ініціативи Шляхів солідарності забезпечила виживання економіки у 2022–2023 роках і створила передумови для зростання експорту до 77 млрд дол. США до 2030 року. Стаття містить прогностичні сценарії розвитку ВВП та індикатори соціальних наслідків зниження виручки, що дозволяє використовувати матеріали для вдосконалення Національної експортної стратегії. Особливу увагу приділено механізмам подолання нетарифних бар'єрів у торгівлі з ЄС, зокрема імплементації вимог регламенту СВМ, що є критичним для збереження конкурентоспроможності вітчизняного ГМК у довгостроковій перспективі.

Ключові слова: експортний потенціал, міжнародні економічні відносини, воєнний шок, логістична трансформація, Європейський Союз, макроекономічна стабільність, глибока переробка.

Abstract. The article is dedicated to a comprehensive study of the transformation processes of Ukraine's export potential under the influence of full-scale armed aggression and global geopolitical shifts. The purpose of the work is the theoretical justification and development of strategic directions for restoring the state's export capacity as a foundation for macroeconomic stability and social welfare. The author's contribution consists in the systematization of methodological approaches to assessing losses in the export sector and identifying new adaptive behavior models of foreign economic activity subjects. The study uses a comparative analysis of trade dynamics for the period 2021–2024, which revealed a critical agrarization of the export structure against the backdrop of deindustrialization in the eastern regions. The scientific novelty of the results lies in the justification of the "twin transformation" concept of export, which involves synchronous digitalization of customs procedures and greening of production in accordance with EU standards. The practical significance of the results is determined by the formulation of specific recommendations for government bodies to strengthen the role of the Export Credit Agency in insuring military risks and integrating logistics routes into the TEN-T network. The main conclusions of the study indicate that restoring potential is possible only if there is a transition from a raw material model to stimulating the export of goods with high added value and preserving human capital through active labor market stabilization policies. It has been proven that the successful implementation of the Ukrainian Maritime Corridor and the Solidarity Lanes initiative ensured the survival of the economy in 2022–2023 and created conditions for export growth to USD 77 billion by 2030. The article contains forecast scenarios for GDP growth and indicators of the social consequences of reduced revenue, allowing for the use of materials to improve the National Export Strategy. The study further elaborates on the necessity of attracting foreign direct investment into high-tech industries to bridge the gap between actual export figures and the unrealized potential of the national economy, which is estimated at billions of dollars.

Keywords: export potential, international economic relations, war shock, logistics transformation, European Union, macroeconomic stability, deep processing.

Постановка проблеми. У сучасній архітектурі міжнародних економічних відносин здатність держави ефективно використовувати внутрішні ресурси для виходу на зовнішні ринки виступає не лише драйвером економічного зростання, а й гарантом національної безпеки. Для України реалізація експортного потенціалу набула екзистенційного значення після 24 лютого 2022 року. Повномасштабна збройна агресія спричинила руйнування понад 500 великих промислових об'єктів, блокаду глибоководних портів та втрату контролю над територіями, що забезпечували значну частку валютної виручки. Шок для експортного сектору виявився одночасно у руйнуванні бази пропозиції та зміні геометрії торговельних потоків. У 2021 році український експорт товарів досяг історичного максимуму в 68,1 млрд дол. США, тоді як у 2022 році він скоротився до 44,1 млрд дол., або на 35%. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку нових моделей відновлення, які б дозволили країні не просто повернутися до довоєнних показників, а здійснити якісну модернізацію структури експорту в умовах євроінтеграційної конвергенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади формування експортного потенціалу розкриті у класичних та сучасних працях Ю. Козака, Н. Чухраєвої та І. Школи [3;6;8]. Зокрема, Ю. Козак акцентує увагу на ролі експортного мультиплікатора у стимулюванні ВВП. Вплив воєнних конфліктів на макроекономічну динаміку досліджували зарубіжні фахівці П. Хальмаї та Б. Каплан [8;11]. Оцінку прямих збитків інфраструктури та агросектору проводять аналітичні центри KSE та НІСД [4]. Водночас невирішеною частиною проблеми залишається розробка комплексного механізму адаптації вітчизняних експортерів до нових інституційних вимог Єдиного ринку ЄС, зокрема у контексті впровадження механізму СВМ та підписання угоди АСАА.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад трансформації експортного потенціалу України та розробка стратегічних рекомендацій щодо його відновлення в умовах глобальної нестабільності як інструменту забезпечення економічного зростання та добробуту населення.

Виклад основного матеріалу. Сучасна архітектура світової торгівлі зазнає фундаментальних трансформацій під впливом геополітичної фрагментації, що змушує національні економіки шукати нові моделі стійкості. Для України питання відтворення експортного потенціалу перейшло з площини суто економічної доцільності в категорію екзистенційного виживання та національної безпеки. Експортний потенціал у системі міжнародних економічних відносин виступає як інтегральна спроможність національної економічної системи виробляти, просувати та реалізовувати на світовому ринку конкурентоспроможну продукцію, що забезпечує не лише приплив валюти, а й соціально-економічний прогрес та добробут громадян. Повномасштабна збройна агресія стала безпрецедентним шоком, який зруйнував традиційні логістичні ланцюги, знищив значну частину промислової бази та спровокував глибокі структурні розриви, подолання яких потребує системної державної стратегії на десятиліття вперед.

Поняття потенціалу в економічній площині еволюціонує від опису ресурсних запасів до складного

системного уявлення про єдність структури та функцій господарського об'єкта. У контексті міжнародних відносин експортний потенціал є динамічною величиною, що відображає рівень розвитку продуктивних сил та ефективність інституційного середовища держави. Академічна спільнота виокремлює кілька ключових підходів до трактування цієї категорії. Ресурсний підхід, традиційно підтримуваний представниками класичної школи, розглядає потенціал як сукупність природних, фінансових та трудових активів. Результативний підхід фокусується на обсязі конкурентоспроможної продукції, яку суб'єкти можуть реально реалізувати на зовнішніх ринках, враховуючи маркетингову ефективність. Системний та стратегічний підходи дозволяють бачити експортний потенціал як фундамент довгострокових конкурентних переваг, інтегрований у глобальні ланцюги створення вартості [3].

Для глибокого аналізу необхідно розрізнити фактичний експорт та експортний потенціал. Фактичні показники відображають поточний результат, тоді як потенціал вказує на максимально можливі обсяги торгівлі за умови відсутності бар'єрів. Будь-який розрив між цими величинами свідчить про наявність невикористаних резервів або критичних проблем у логістиці, сертифікації чи інституційній підтримці. Методологія Міжнародного торговельного центру (ІТС) використовує індекс експортного потенціалу (ЕПІ) для ідентифікації товарів, які вже мають переваги, але ще не реалізовані повністю. В умовах війни цей розрив в Україні став критичним, що зумовлено високим «коефіцієнтом тертя» через безпекові ризики та логістичну блокаду.

Взаємозв'язок між обсягами експорту та макроекономічною стабільністю реалізується через кілька каналів. Провідну роль відіграє платіжний баланс: експортна виручка дозволяє фінансувати критичний імпорт – енергоносії, технології, ліки – не створюючи надмірного тиску на золотовалютні резерви. Стабільність обмінного курсу безпосередньо залежить від здатності експортерів забезпечувати приплив іноземної валюти, що, у свою чергу, є передумовою для інвестиційної активності та таргетування інфляції.

Соціальний вимір експортної діяльності виявляється через створення робочих місць та рівень доходів. У науковій літературі зафіксовано явище «експортної премії до заробітної плати», оскільки компанії, орієнтовані на високодохідні закордонні ринки, висувають вищі вимоги до кваліфікації персоналу та пропонують вищу оплату. Проте війна спричинила руйнування цих механізмів, призвівши до масового безробіття та ерозії середнього класу.

Дослідження динаміки зовнішньої торгівлі України у 2021–2024 роках демонструє глибокий структурний розрив. 2021 рік став періодом історичного максимуму, коли експорт товарів сягнув 68,1 млрд дол. США, забезпечуючи понад 34% ВВП країни. Шоковий вплив агресії у лютому 2022 року виявився через негайну блокаду чорноморських портів, через які традиційно проходило понад 75% вантажів. Це призвело до падіння експорту у 2022 році до 44,1 млрд дол. США (64,8% від довоєнного рівня) та подальшого зниження у 2023 році до стадії «логістичного дна».

Переломним став 2024 рік, коли завдяки роботі незалежного Українського морського коридору експорт

товарів зріс на 15,3% порівняно з попереднім роком, склавши 41,73 млрд дол. США. Важливо зазначити, що фізичні обсяги експорту у 2024 році продемонстрували стрімке зростання на 28,8% (до 129,2 млн тонн), що свідчить про повернення України до ролі одного з провідних глобальних постачальників, хоча валютна виручка залишається нижчою через падіння світових цін та низьку частку переробки.

Відбулася «примусова аграризація» експорту. Якщо у 2021 році агропродукція займала 41%, то у 2024 році її частка зросла до 59–60%. Це стало наслідком катастрофічного падіння гірничо-металургійного комплексу (ГМК), який втратив такі активи, як «Азовсталь» та ММК імені Ілліча.¹ Виплавка сталі в Україні впала до історичного мінімуму – 6 млн тонн у 2022 році порівняно з 21 млн тонн у довоєнний період.

Географічна структура також зазнала радикальної переорієнтації. Європейський Союз став безальтернативним партнером, куди спрямовується понад 59% експорту [1]. У 2024 році Україна почала поступово повертати присутність на ринках Азії (25,6%) та Африки (7,6%) завдяки розблокуванню морських шляхів. Китай, Туреччина та Єгипет залишаються провідними партнерами поза межами ЄС, де українське зерно має критичне значення для продовольчої безпеки.

Руйнування інфраструктури оцінюється колосальними сумами. Станом на кінець 2024 року збитки промисловості становлять 14,7 млрд дол. США, пошкоджено майже півтисячі великих та середніх підприємств. Енергетична криза, спричинена системними атаками, призвела до втрати понад 50% маневреної генерації, що змусило енергоємні виробництва працювати на 50–80% потужності, суттєво підвищуючи собівартість продукції через використання дорогої резервної генерації.

Соціальні наслідки зниження експортного потенціалу проявляються у глибокій кризі зайнятості. Рівень безробіття у 2024 році оцінювався у 14,3%, проте у прифронтових регіонах (Херсонщина, Харківщина) він сягає 19–22%. Дефіцит кадрів через мобілізацію та масову міграцію (понад 6 млн осіб за кордоном) стає головним бар'єром для відновлення. Платіжний баланс залишається дефіцитним: структурний дефіцит у 2024–2025 роках розширився до 44,3 млрд дол. США, що покривається виключно за рахунок зовнішньої допомоги [4].

Трансформація логістики стала головним напрямом адаптації експортного сектору. Блокада морських портів виявила вразливість української моделі, стимулювавши розвиток альтернативних маршрутів. «Шляхи солідарності» (Solidarity Lanes) ЄС стали рятівним колом, через яке було експортовано близько 187 млн тонн вантажів. Однак сухопутна логістика стримується низькою пропускною здатністю кордонів та різницею в ширині залізничної колії. Стратегічним вектором є інтеграція України в Транс'європейську транспортну мережу (TEN-T) та будівництво Євроколії (1435 мм) за напрямками Львів – Рава-Руська – Люблін.

Важливу роль відіграють «сухі порти» – мультимодальні хаби у західних областях (Горонда, Мостиська), які об'єднують різні види транспорту та забезпечують митне оформлення. Розвиток Дунайського портового кластеру (Ізмаїл, Рені) також став феноменом війни: порт Ізмаїл збільшив перевалку у 2,2 раза. Проте морська логістика залишається найбільш економічно виправданою для масових вантажів. Український морський коридор дозволив відновити експорт ГМК до традиційних ніш у Китаї та Єгипті.

Цифровізація митних процедур стає інструментом зниження транзакційних витрат. Впровадження системи NCTS Phase 5 та розвиток статусу Авторизованого економічного оператора (АЕО) дозволяють компаніям проходити кордон швидше, за єдиною декларацією. Успішне тестування моделей на базі штучного інтелекту для аналізу сканованих зображень відкриває можливості для прискорення «зелених коридорів» для сумлінних платників податків [1].

Воєнний вимір відтворення експортного потенціалу зосереджений на збереженні життєздатності економіки через військову охорону навігації та гнучкі фінансові інструменти страхування. Страхування воєнних ризиків стало критичним: механізм UNITY (спільно з урядом Великої Британії) дозволив знизити страхові премії для суден, зробивши українську продукцію ціново конкурентоспроможною. Розширення мандата Експортно-кредитного агентства (ЕКА) дозволило страхувати інвестиції та контракти від наслідків бойових дій, що є основою для залучення капіталу в умовах конфлікту [5].

Поствоєнний вимір вимагає структурної трансформації – переходу від сировинної моделі до переробної. Протягом десятиліть Україна вивозила зерно,

Таблиця 1 – Основні макроекономічні індикатори експорту України у 2021–2024 рр.

Показник експорту	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Експорт товарів, млрд дол. США	68.07	44.12	36.18	41.73
Експорт послуг, млрд дол. США	12.83	9.20	8.76	9.35
Загальний експорт, млрд дол. США	80.90	53.32	44.94	51.08
Сальдо торгівлі товарами, млрд дол.	-4.77	-11.13	-27.38	-29.02
Частка ЄС у експорті товарів, %	39.4	63.8	65.7	59.0

Джерело: складено на основі [4]

Таблиця 2 – Цифровізація митних процедур

Напрямок цифровізації	Характеристика рішення	Очікуваний ефект для експортера
Єдине вікно	Подання документів через один портал	Зниження бюрократії та корупції
NCTS (Phase 5)	Єдиний транзитний документ для 36 країн	Безперервний рух «від дверей до дверей»
Статус АЕО	Спрощення митних формальностей	Пріоритетний перетин кордону
Штучний інтелект	Автоматичний аналіз декларацій та знімків	Скорочення часу оформлення до 15–20 хв

Джерело: розроблено на основі [1]

втрачаючи додану вартість. Стратегічним завданням є експорт «калорій та готової продукції» [1]. Успішний приклад олійно-жирової галузі, де Україна стала світовим лідером завдяки експортному миту на насіння соняшнику, доводить ефективність інституційних стимулів для переробки. Наступними кроками мають стати виробництво біоетанолу, біометану та крохмалів з кукурудзи.

Military-Tech комплекс формує нову економічну нішу України. Понад 40% зброї на фронті вже вироблено в Україні, а експортна спроможність галузі оцінюється у 1–2 млрд дол. США з потенціалом зростання. Культура фронтного R&D та надшвидкі інноваційні цикли створюють унікальну конкурентну перевагу українських технологій подвійного призначення на глобальному ринку.

Важливим компонентом стратегії є відтворення людського капіталу та розвиток економічних кластерів. Процес деіндустріалізації східних регіонів та міграція мільйонів кваліфікованих громадян створюють загрозу незворотної втрати інтелектуального потенціалу. Стратегічним пріоритетом у цьому контексті стає не просто повернення мігрантів, а створення привабливого соціально-економічного середовища, інтегрованого у європейський ринок праці.

Дослідження UNDP ідентифікували чотири ключові регіональні кластери з найвищим потенціалом відновлення: агропереробка у Вінниці, логістика в Одесі, фармацевтика у Києві та IT і високі технології у Харкові [4]. Розвиток цих вузлів дозволить малим та середнім підприємствам (МСП) інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості через спільний маркетинг, сертифікацію та інженерну підтримку. Вінниччина вже зараз забезпечує близько 8% сільськогосподарського випуску країни, а розвиток глибокої переробки сировини у цьому регіоні може стати еталоном для всієї країни [2; 4].

Соціальна стабілізація прифронтних територій потребує активних програм перекваліфікації. У зв'язку з дефіцитом чоловічої робочої сили через мобілізацію, критично важливим стає залучення жінок та осіб старшого віку до професій, що раніше вважалися суто чоловічими, зокрема в металургії та логістиці. Державна підтримка має бути спрямована на реінтеграцію ветеранів та внутрішньо переміщених осіб (ВПО), чия частка серед зареєстрованих безробітних зросла до 17,3% у 2024 році.

Подолання регіональних диспропорцій вимагає впровадження принципів «людиноцентричності» у новому законодавчому каркасі. Коли експортно-орієнтовані заводи припиняють роботу, соціальна інфраструктура навколо них деградує. Тому стратегія відтворення експортного потенціалу повинна включати заходи з рекультивации земель, розмінування (пріоритет – 500 тис. га на деокупованих територіях) та відновлення іригаційних систем після катастрофи на

Каховській ГЕС, яка паралізувала овочівництво та ягідництво на півдні.

Інтеграція в Єдиний ринок ЄС ставить перед українськими експортерами вимоги щодо екологізації та дотримання стандартів ESG (Environmental, Social, and Governance). Це більше не добровільна ініціатива, а безальтернативна умова доступу до ринків. Механізм прикордонного вуглецевого коригування (СВАМ) ЄС після 2026 року може стати серйозним нетарифним бар'єром для української сталі та хімічної продукції.

Концепція «подвійної трансформації» передбачає синхронне впровадження цифрових технологій та екологічних інновацій. Інвестиції у технологічне оновлення мають фокусуватися на декарбонізації. Наприклад, у агросекторі виробництво біометану дозволяє зменшити викиди CO₂ на 85% порівняно з газом, створюючи нову нішу для експорту. Державна політика “Build back better” передбачає пріоритетну підтримку підприємств, які впроваджують екологічно чисті технології через гранти програми «Робота» та компенсації за енергоефективну техніку [7].

Національна експортна стратегія України до 2030 року визначає амбітні цілі: нарощення експорту товарів та послуг до 77 млрд дол. США на рік та підвищення його частки у ВВП до 33%. Досягнення цих показників дозволить стабілізувати платіжний баланс та зменшити залежність від зовнішніх позик. Очікується, що частка сировинного експорту знизиться з поточних 74% до 59% за рахунок розвитку переробної промисловості [7].

Відновлення ВВП прогнозується нерівномірним: після помірного зростання у 2025–2026 роках на рівні 2,0–2,5%, очікується «відскок» у 2027–2028 роках до 5,9% щорічно завдяки капіталотворенню та іноземним інвестиціям у межах інструментів Ukraine Facility. Проте успіх залежить від безпекової ситуації та швидкості модернізації енергетики.

Стабілізація ринку праці є другим стовпом відновлення. До 2027 року прогнозується зниження безробіття до 10,4–11,6%. Однак гострий дефіцит кадрів може стати «вузьким місцем», якщо не будуть реалізовані активні програми повернення мігрантів. Рівень бідності, який наразі перевищує третину населення, почне знижуватися лише за умови реального зростання доходів у секторах з високою доданою вартістю та IT-секторі, де заробітні плати традиційно вищі та створюють мультиплікативний ефект для послуг [7].

Висновки. Стратегічні пріоритети відтворення експортного потенціалу України у воєнному вимірі зосереджені на фізичному захисті морської логістики, диверсифікації сухопутних маршрутів через інтеграцію до TEN-T та інституційному страхуванні воєнних ризиків. Поствоєнний вимір вимагає радикальної зміни парадигми: від постачання сировини до перетворення України на інтегрований технологічний хаб і продовольчий гарант Європи.

Таблиця 3 – Пріоритети ESG-трансформації експортного потенціалу України

Аспект ESG	Стратегічне значення для експорту	Інструмент реалізації
Екологічний (E)	Нівелювання ризиків СВАМ, декарбонізація	Зелена металургія, біометан, ВДЕ
Соціальний (S)	Збереження людського капіталу, безпека праці	Підтримка громад, реінтеграція ветеранів
Управлінський (G)	Прозорість, боротьба з корупцією	АЕО, цифровізація, аудит Ukraine Facility

Джерело: розроблено автором на основі [7]

Ключовими факторами успіху є глибока цифровізація митних та бізнес-процесів, імплементація стандартів ESG для збереження доступу до ринків ЄС та розвиток регіональних економічних кластерів. Держава має виступати не лише як фіскальний орган, а як стратегічний партнер бізнесу, забезпечуючи фінансове плече через ЕКА та дипломатичну підтримку експорту товарів “Made in Ukraine”.

Реалізація нереалізованого експортного потенціалу, який оцінюється у 16,8 млрд дол. США у ключових секторах, дозволить Україні не лише відновити довоєнні показники, а й вийти на траєкторію сталого якісного зростання. Поєднання військової стійкості з інновацій-

ною моделлю розвитку є єдиним шляхом до довгострокового соціального прогресу та забезпечення добробуту громадян України у новій глобальній архітектурі.

Трансформація експортної моделі повинна враховувати «подвійний виклик»: необхідність фінансування оборони сьогодні та створення конкурентної економіки завтра. Це потребує синергії між державним сектором, приватним бізнесом та міжнародними партнерами. Тільки через перехід до економіки високої доданої вартості Україна зможе подолати наслідки деіндустріалізації та зайняти гідне місце у міжнародному поділі праці, гарантуючи фінансову незалежність та соціальну стабільність держави.

Бібліографічний список:

1. Борса В., Теребейчик Ю. Цифровізація митниці як чинник розвитку міжнародної торгівлі. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2024. № 2 (14). С. 355–367.
2. Іщук С. О., Зозанський Л. Й. Український товарний експорт: виклики в умовах війни. *Регіональна економіка*. 2024. № 1 (111). С. 81–94.
3. Козак Ю. Г. *Міжнародна торгівля*: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 272 с.
4. Національний інститут стратегічних досліджень. *Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року*. 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>
5. ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» (ЕКА): офіційний сайт. URL: <https://eca.gov.ua/>
6. Чухраєва Н. М. Експортний потенціал як економічна категорія: сутність та структура. *Економіка та держава*. 2017. № 4. С. 84–88.
7. Про схвалення Національної експортної стратегії України до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2023. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP210179>
8. Halmi P. Some economic impacts of Russian aggression in Ukraine. *National University of Public Service*. Budapest, 2022. 24 p.
9. Школа І. М. *Міжнародні економічні відносини*: підручник. Чернівці: Книги-XXI, 2022. 544 с.
10. Caplan B. How Does War Shock the Economy? *Journal of International Money and Finance*. 2002. Vol. 21. P. 145–162.
11. Export Potential Assessment Methodology. *International Trade Centre*. Geneva: ITC, 2023. 42 p.

References:

1. Borsa, V., & Terebeichyk, Y. (2024). Tsyfrovizatsiia mytnytsi yak chynnyk rozvytku mizhnarodnoi torhivli [Digitalization of customs as a factor in the development of international trade]. *Yevropeyskyi naukovyi zhurnal Ekonomichnykh ta Finansovykh innovatsii – European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations*, no. 2 (14), pp. 355–367. Available at: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/351>
 2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023). *Pro skhvalennia Natsionalnoi eksportnoi stratehii Ukrainy do 2030 roku [On approval of the National Export Strategy of Ukraine until 2030]*. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/KP210179>
 3. Caplan, B. (2002). How Does War Shock the Economy? *Journal of International Money and Finance*, vol. 21, pp. 145–162. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0261-5606\(01\)00035-4](https://doi.org/10.1016/S0261-5606(01)00035-4)
 4. Chukhraieva, N. M. (2017). Eksportnyi potentsial yak ekonomichna katehoriia: sutnist ta struktura [Export potential as an economic category: essence and structure]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, no. 4, pp. 84–88. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2017/19.pdf
 5. Export Credit Agency of Ukraine (ECA). (2025). *Ofitsiyni sait [Official website]*. Available at: <https://eca.gov.ua/>
 6. Halmi, P. (2022). *Some economic impacts of Russian aggression in Ukraine*. National University of Public Service, Budapest. Available at: <https://folyoirat.uni-nke.hu/index.php/pga/article/view/6468>
 7. International Trade Centre (ITC). (2023). *Export Potential Assessment Methodology*. Geneva: ITC. Available at: <https://exportpotential.intracen.org/en/resources/methodology>
 8. Ishchuk, S. O., & Sozansky, L. Y. (2024). Ukrainyskyi tovarnyi eksport: vyklyky v umovakh viiny [Ukrainian commodity export: challenges in war conditions]. *Rehionalna ekonomika – Regional Economy*, no. 1 (111), pp. 81–94. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-1-8>
 9. Kozak, Yu. H. (2015). *Mizhnarodna torhivlia [International trade]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury.
 10. National Institute for Strategic Studies (NISS). (2025). *Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy: pidsumky 2024 roku [Foreign trade of Ukraine in goods: results of 2024]*. Available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>
 11. Shkola, I. M. (2022). *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [International economic relations]*. Chernivtsi: Knyhy-XXI.
- Borsa, V., & Terebeichyk, Y. (2024). Tsyfrovizatsiia mytnytsi yak chynnyk rozvytku mizhnarodnoi torhivli. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations*, no. 2 (14), pp. 355–367. DOI: <https://doi.org/10.32750/2024-0232> (in Ukrainian)

Стаття отримана: 10.11.2025

Стаття прийнята: 05.12.2025

Стаття опублікована: 26.12.2025